

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЛЬВІВСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ ІМЕНІ ІВАНА ФРАНКА

ДЕНИСЮК ЮЛІЯ ІВАНІВНА

УДК 811.111'42-11:808.5"2009/2016"

**ПРЕЗИДЕНТСЬКИЙ МЕМОРАНДУМ
ЯК ЖАНР ІНСТИТУЦІЙНОГО ДИСКУРСУ
(НА МАТЕРІАЛІ МЕМОРАНДУМІВ БАРАКА ОБАМИ 2009-2016 РОКІВ)**

Спеціальність 10.02.04 – германські мови

АВТОРЕФЕРАТ
дисертації на здобуття наукового ступеня
кандидата філологічних наук

Львів – 2017

Дисертацією є рукопис.

Роботу виконано на кафедрі перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура Львівського національного університету імені Івана Франка, Міністерство освіти і науки України

Науковий керівник: доктор філологічних наук, професор
Андрейчук Надія Іванівна,
Львівський національний університет
імені Івана Франка,
професор кафедри перекладознавства і
контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура

Офіційні опоненти: доктор філологічних наук, професор
Приходько Ганна Іллівна
Запорізький національний університет
професор кафедри англійської філології

кандидат філологічних наук, доцент
Микитюк Ірина Михайлівна
Чернівецький національний університет
імені Юрія Федьковича
доцент кафедри комунікативної лінгвістики
та перекладу

Захист відбудеться 31 січня 2018 року о 10 годині на засіданні спеціалізованої вченої ради К 35.051.15 у Львівському національному університеті імені Івана Франка за адресою: 79000, м. Львів, вул. Університетська, 1, ауд. 405.

З дисертацією можна ознайомитися в Науковій бібліотеці Львівського національного університету імені Івана Франка (79005, м. Львів, вул. Драгоманова, 5).

Автореферат розіслано 26 грудня 2017 року.

Учений секретар
спеціалізованої вченої ради,

кандидат філологічних наук, доцент

О. В. Татаровська

ЗАГАЛЬНА ХАРАКТЕРИСТИКА РОБОТИ

Реферовану дисертацію присвячено дослідженню президентського меморандуму (далі ПрМ) як жанру інституційного дискурсу, який забезпечує взаємодію президента з іншими суб'єктами політичної комунікації. Увагу зосереджено на аналізі семантичних та комунікативно-прагматичних аспектів ПрМ Барака Обама 2009 – 2016 років.

Комунікативні процеси відіграють сьогодні вагомий роль у політико-управлінському процесі. Інформаційна взаємодія президента та органів державного управління є визначальною в політичному структуруванні президентської республіки США та забезпеченні легітимності влади. Згадану взаємодію забезпечує президентський дискурс, який породжується соціальним інститутом президента та представлений широкою жанровою палітрою, в якій вагоме місце посідає ПрМ.

Дискурс як складний соціолінгвістичний феномен комунікативного середовища досліджували Е. Бенвеніст, Ю. Габермас, М. Голлідей, В. Карасик, Л. Піхтовнікова, П. Серіо, Н. Феркло, М. Фуко та ін. Зокрема, в Україні вирізняються Харківська (Л. Безугла, П. Донець, А. Мартинюк, І. Фролова, І. Шевченко) та Львівська школи (Н. Андрейчук, Ф. Бацевич, І. Бехта, Р. Дудок, К. Кусько, Т. Яхонтова).

Питань інституційного дискурсу торкаються Н. Андрейчук, С. Бульбенюк, П. Бурдє, І. Вербицька, Т. ван Дейк, Н. Діденко, В. Карасик, Т. Клименкова, С. Левінсон, О. Огурцов, В. Согомоян, В. Чернявська, О. Шейгал та ін. Різні аспекти політичного дискурсу як підтипу інституційного розглядали Ф. Бацевич, А. Волков, М. Гаврилова, Т. ван Дейк, Т. Дорожкіна, Ю. Ключєва, Н. Кодратенко, Є. Кожемякін, П. Кузьміна, В. Павлуцька, Є. Переверзєв, О. Селіванова, Л. Славова, О. Шейгал та ін.

Президентський дискурс як різновид політичного дискурсу залишається недостатньо описаним. Сьогодні опубліковано лише декілька праць, що торкаються його окремих параметрів. Зокрема, А. Прокопенко досліджувала когнітивно-комунікативні характеристики президентського дискурсу. І. Коваль розглядала поняття президентського дискурсу в діяльнісному вимірі, обґрунтувала його розуміння як публічної соціальної та комунікативної дії та визначила підходи до моделювання його структури. Є. Мохов здійснив комплексне когнітивне дослідження метафоричної репрезентації біполярної лінгвокультурологічної категорії СВОЇ - ЧУЖІ в президентському дискурсі.

Американський президентський дискурс як підтип президентського дискурсу досліджений лише фрагментарно. Найбільший внесок у його вивчення зробив Ф. Ауштермюль, праці якого присвячено інтертекстуальності та ідентичності цього дискурсу. Ф. Дотдаєва дослідила мовні засоби актуалізації цінностей та антицінностей в американському президентському дискурсі, а також мовну реалізацію ціннісно-особистісних мікроролей самопрезентації президента США. І. Лосєва проаналізувала мовностилістичні особливості політичної полеміки кандидатів у президенти, а Т. Стецик – лінгвопрагматику стратегії персуазивності в дебатах і промовах сучасних американських політиків.

Вагомими для цієї праці стали також дослідження в галузі генології (Ф. Бацевич, А. Белова, В. Дементьев, О. Дерпак, Х. Дяків, Т. Космеда, Н. Кравченко, І. Лепетюк, К. Міллер, О. Селіванова, Т. Радзієвська, А. Фрідмен, Т. Хомутова, О. Шум'яцька, Т. Яхонтова та ін.), які слугували основою виокремлення жанрових характеристик ПрМ.

Актуальність праці забезпечує той факт, що вона виконана в антропоцентричній парадигмі сучасних мовознавчих досліджень. Остання передбачає пошук тих системних властивостей, які є визначальними для опису мовленнєвої поведінки носія мови. Антропоцентрична спрямованість мовознавчих студій ХХІ століття виявляється у низці дослідницьких програм, серед яких вивчення сукупності психічних механізмів породження та розуміння мовлення і зберігання мови у свідомості; вивчення мовної картини світу як продукту людини або етносу; опис мовної особистості. Реферована дисертація належить до досліджень у межах “комунікативної” програми, що спрямована на аналіз простору мови, відображеного в тексті й зумовленого позамовними факторами усного та писемного мовлення.

Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами. Дисертаційне дослідження здійснено в межах наукової теми “Текст, культура, соціум: міждисциплінарні студії різножанрової типології” (номер державної реєстрації 0111U005536), затвердженої Міністерством освіти і науки України. Тему дисертації схвалено на засіданні Вченої ради Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 21/6 від 21 червня 2016 року).

Основною метою дисертації є висвітлити особливості ПрМ як жанру інституційного дискурсу.

Відповідно до мети дослідження поставлено такі **завдання**:

1. Узагальнити, систематизувати та порівняти погляди мовознавців на дискурс як вияв соціальної взаємодії.
2. Описати сутнісні характеристики президентського дискурсу.
3. Встановити місце ПрМ у палітрі жанрів сучасного американського президентського дискурсу й запропонувати визначення цього жанру.
4. Обрати підходи до вивчення структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей ПрМ Барака Обама й розробити методику аналізу їхніх жанрових особливостей у межах кожного з підходів.
5. Описати модель структури ПрМ.
6. Виокремити тематичні групи текстів ПрМ Барака Обама й описати їхнє мовнокультурне кодування.
7. З'ясувати мовнопрагматичну характеристику досліджуваних ПрМ та виокремити їхні комунікативно-прагматичні типи.
8. Проаналізувати засоби вербалізації мовнопрагматичних категорій у текстах ПрМ.

Об'єктом дослідження є жанрові характеристики ПрМ у політичному дискурсі США.

Предметом аналізу є структурні, семантичні й прагматичні особливості ПрМ Барака Обама як мовленнєвого жанру.

Методологія дослідження передбачає комплексний підхід до розгляду об'єкта дослідження на семантичному та комунікативно-прагматичному рівнях. Він забезпечує повноту та вичерпність аналізу й зумовлює вибір **методів**

дослідження. На основі розмежування понять *текст – висловлення – мовленнєвий жанр* виокремлено структурний, семантичний та функціональний підходи до аналізу ПрМ Барака Обама. У межах структурного підходу *метод моделювання* дав змогу представити властивості об'єкта, пов'язані з його структурною організацією, та запропонувати індуктивну модель структури досліджуваних меморандумів.

Семантичний підхід зумовив застосування *методу контент-аналізу*, який дав змогу показати, що тексти, які на перший погляд видаються різними, мають глибинну спорідненість, що виявляється в повторюваності мовнокультурного кодування. Як додатковий метод дослідження використано *аналіз словникових дефініцій*, що слугував для опису наповнення референтних полів лексичних одиниць, що є складниками мовнокультурних кодів.

У межах функціонального підходу використано *метод критичного дискурс-аналізу* для доведення зв'язку текстів меморандумів і соціальних умов та владних відносин у суспільстві.

Як допоміжні дослідницькі процедури для аналізу корпусу дослідження залучено *прийом* систематизації та елементи кількісних підрахунків.

Матеріалом дослідження є тексти всіх ПрМ, авторства 44-го президента США Барака Обама (586 меморандумів загальним обсягом 290855 слів), що вийшли в 2009 – 2016 роках.

Наукова новизна результатів дослідження полягає в тому, що вперше застосовано комплексний підхід до аналізу ПрМ як мовленнєвого жанру інституційного дискурсу й на базі цього підходу виокремлено його основні жанрові ознаки. Новизна притаманна також описові структурних, семантичних та комунікативно-прагматичних характеристик ПрМ Барака Обама. Вперше описано мовнокультурне кодування цих меморандумів та здійснено їхню прагматичну класифікацію.

Наукову новизну результатів дослідження узагальнено в **положеннях**, що їх винесено на захист:

1. Президентський дискурс як мовознавчий предмет дослідження передбачає врахування чотирьох вимірів: 1) комунікативного виміру – взаємодії суб'єктів мовленнєвої діяльності в соціальних ситуаціях; 2) когнітивного виміру – передавання знань, інформації й уявлень; 3) мовного виміру – власне використання мови; 4) жанрового виміру – реалізації мовних жанрів у жанровому просторі президентського дискурсу. У кожному вимірі виокремлено характеристичні ознаки.
2. Президентський меморандум є типізованою писемною формою мовленнєвої комунікації президента, що спрямована на внутрішнє використання в системі державного управління і має комунікативну мету передавати інформацію та впливати на адресатів.
3. Жанровою ознакою президентського меморандуму є особлива структура, у якій наявні незмінні, частково змінні та факультативні компоненти. До незмінних належать: 1) місце видання меморандуму; 2) підрозділ; 3) попередня вказівка; 4) підпис президента. Частково змінні охоплюють: 1) дату залежно від місяця та року видання; 2) назву, що відображає проблематику меморандуму; 3) адресата; 4) предмет, визначений тематичною спрямованістю; 5) вказівку щодо опублікування, яка

залежить від адресата. Встановлено, що до назви ПрМ можуть входити факультативні компоненти. Переважна більшість ПрМ має назву *PRESIDENTIAL MEMORANDUM*, і лише в окремих випадках структура документа містить факультативні додаткові компоненти, як-от *DETERMINATION* чи *DISSAPROVAL*. Факультативні компоненти вказують на прагматичні особливості ПрМ.

4. Жанровою ознакою президентського меморандуму є особливе мовнокультурне кодування, що виявляється в повторюваних зв'язках референтних полів лексичних одиниць у текстах. Мовнокультурні коди лежать в основі продукування та інтерпретації цих текстів. Ці коди відображають соціально, історично й культурно зумовлені зв'язки об'єктів, що є визначальними для досліджуваного жанру й тематично зумовлені.
5. Ознакою ПрМ як мовленнєвого жанру є його перформативність, оскільки він становить сукупність інтенціональних мовленнєвих дій у ситуації спілкування президента з різними адресатами.
6. Жанровою ознакою президентського меморандуму є його актуалізація в одному із чотирьох комунікативно-прагматичних типів, що охоплюють меморандуми-настанови, меморандуми-рішення, меморандуми-декларації та меморандуми-оцінки.

Теоретичне значення полягає в доповненні теоретичної та емпіричної баз досліджень із дискурсології та генології. Для теорії мовленнєвих жанрів вагомим є обґрунтування значущості взаємозв'язку мовнокультурних кодів та комунікативно-прагматичних смислів текстів, що є визначальним для встановлення їхньої жанрової належності. Запропонований комплексний підхід до аналізу ПрМ Барака Обама може слугувати фундаментом для опису інших різновидів цього жанру на матеріалі меморандумів інших президентів та для аналізу президентського дискурсу в інших державах.

Практичну цінність праці визначає можливість використовувати основні положення та ілюстративний матеріал у навчальному процесі, зокрема, для лекційних курсів та практичних занять із лексикології, лінгвокультурології, комунікативної лінгвістики та спецкурсів із лінгвістичної генології й лінгвістичної прагматики.

Публікації. Основні положення дисертації висвітлено в 14 публікаціях, із них – 7 у фахових виданнях України, 5 – у збірниках матеріалів наукових досліджень та конференцій, 2 – у закордонних наукових виданнях.

Апробація результатів дисертації. Дисертацію обговорено на засіданні міжкафедрального лінгвістичного семінару “Текст. Культура. Соціум” Львівського національного університету імені Івана Франка (протокол № 01/09 від 25.09.2017). Апробацію результатів дослідження здійснено на таких наукових конференціях: XI Міжнародна науково-практична конференція “Мови і Світ: Дослідження та Викладання” (Кіровоград, 2017), Society for Cultural and Scientific Progress in Central and Eastern Europe Philology and Linguistics International Conference (Будапешт, 2017), International research and practice conference “Contemporary issues in philological sciences: Experience of scholars and Educationalists of Poland and Ukraine” (Львів, 2017), Всеукраїнська науково-практична конференція “Філологія: сучасний погляд на вивчення

актуальних проблем” (Запоріжжя, 2017), Міжнародна науково-практична конференція “Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення” (Одеса, 2017), Міжнародна науково-практична конференція “III Таврійські філологічні читання” (Херсон, 2017), V Міжнародна науково-практична конференція “Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання іноземних мов” (Тернопіль, 2016), Міжнародна науково-практична конференція “Філологічні науки в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття” (Одеса, 2016).

Структура роботи. Дисертація складається зі вступу, чотирьох розділів з висновками до кожного з них, загальних висновків, списку джерел та шести додатків. Обсяг основного тексту дисертації становить 168 сторінок (у тому числі 26 рисунків та 15 таблиць). Загальний обсяг дисертації становить 228 сторінок.

ОСНОВНИЙ ЗМІСТ РОБОТИ

У **Вступі** обґрунтовано вибір теми дослідження, визначено його актуальність, об’єкт і предмет, схарактеризовано застосовані методи мовознавчого аналізу та фактичний матеріал, розкрито наукову новизну, теоретичне й практичне значення роботи, наведено дані про апробацію її результатів.

Перший розділ „Теоретичні засади вивчення американського президентського меморандуму як жанру президентського дискурсу” присвячено розглядові таких понять як дискурс влади, інституційний дискурс, політичний дискурс, президентський дискурс, американський президентський дискурс і президентський меморандум. З опорою на поняття “соціальності контексту” (М. Голлідея) дискурс розглянуто як складний соціолінгвістичний феномен. Проаналізовано здобутки дискурсознавства в цьому питанні та обґрунтовано три основні підходи до дослідження дискурсу як феномену, що втілює соціальну взаємодію.

Перший підхід передбачає аналіз учасників спілкування як представників соціальної групи та аналіз спілкування в широкому соціокультурному контексті. Другий підхід має на меті розгляд дискурсу з позиції критичного дискурс-аналізу, де він аналізується як форма соціальної практики, як зв’язок між текстом, соціальними умовами його породження та ставленням влади. Третій підхід передбачає розгляд дискурсу як вияву соціальної взаємодії через призму влади.

Запропоновано розглядати **дискурс влади як комплекс здійснюваних носіями влади публічних комунікативних актів.**

Інституційний дискурс тлумачимо як дискурс влади, що складає систему значень, інтерпретацій, оцінок, позиціонування та ідентифікації суспільних суб’єктів стосунків і об’єктів реальності, які фіксують і легітимізують соціальні інститути. Запропоновано таке його визначення: **інституційний дискурс є типом комунікативної діяльності, який втілює стійку систему статусно-рольових мовленнєвих відносин, що склалися в комунікативному просторі життєдіяльності певного соціального інституту, в межах якого здійснюються владні функції цього інституту.**

Основною ознакою інституційного дискурсу є визначеність дискурсивної сутності мовців соціальними інститутами. Владу в дискурсі розглянуто як змістовну, когнітивну, соціальну, риторичну і прагматичну категорію, яка втілює здатність конкретних соціальних адресатів впливати на адресантів певним чином.

Інституційний дискурс розглядаємо як мегадискурс, що включає низку типів, які визначаються з огляду на соціальний інститут, що породжує конкретний тип дискурсу. Політичний дискурс є одним із таких типів, який формується в контексті функціонування соціального інституту держави. Він супроводжує політичні дії цього інституту і невіддільний від питань влади.

Запропоновано визначення **політичного дискурсу**: *конкретний вияв політичної комунікації, що породжується соціальним інститутом держави і передбачає актуалізацію політичного тексту в комунікативному акті взаємодії політичного суб'єкта (політика, політичної сили) та політичного об'єкта (іншого політика/ політичної сили чи цільової аудиторії) для досягнення політичних цілей, які в переважній більшості пов'язані з питанням влади.*

Президентський дискурс розглянуто як підтип політичного дискурсу. Постульовано, що як мовознавчий предмет дослідження президентський дискурс передбачає врахування чотирьох вимірів: 1) комунікативного виміру – взаємодії суб'єктів мовленнєвої діяльності в соціальних ситуаціях; 2) когнітивного виміру – шляхів передачі знань, інформації та уявлень; 3) мовного виміру – власне використання мови; 4) жанрового виміру – реалізації жанрів у жанровому просторі президентського дискурсу.

Комунікативний вимір враховує чотири основні ознаки досліджуваного дискурсу: статусна-рольова природа; адресованість; стратегічність мовлення; тональність. Когнітивний вимір передбачає аналіз інформативної насиченості та ціннісної орієнтованості. Мовний вимір пов'язаний з описом лексико-граматичних особливостей різножанрових текстів та їхніх стилістичних характеристик, а жанровий вимір – з описом жанрової палітри та системи типових комунікативних актів.

Президентський дискурс визначено як *різновид політичного дискурсу, мисленнєво-комунікативний процес, що склався в комунікативному просторі життєдіяльності інституту президента, у межах якого він здійснює владні функції, та якому притаманні чіткі комунікативні, когнітивні, мовні та жанрові виміри, зумовлені цими функціями.*

Докладно розглянуто американський президентський дискурс, який є віддзеркаленням суспільно-політичного життя США, а також рис національного характеру та загальних і національно-специфічних культурних цінностей. Визначено місце американського президентського дискурсу в структурі інституційного дискурсу та запропоновано таку його дефініцію: **американський президентський дискурс** – *це вияв політичної комунікації, яка породжена інститутом президента США, сприяє керуванню суспільно-політичним життям країни, відтворює ментальні та соціальні життєві простори політичних суб'єктів й актуалізується в різножанрових текстах.* Особливу увагу звернено на аналіз жанрової палітри американського президентського дискурсу. Визначено, що ПрМ є облігаторним жанром, який

входить до адміністративних наказів, визначається як: *типізована писемна форма мовленнєвої комунікації президента, спрямована на внутрішнє використання в системі державного управління, що має комунікативну мету передавання інформації, яка спонукає адресатів до обов'язкового виконання певних дій.*

У розділі 2 „*Методика аналізу президентського меморандуму як мовленнєвого жанру*” з опорою на аналіз тріади *текст – висловлення – мовленнєвий жанр* виокремлено структурний, семантичний та функціональний підходи до аналізу ПрМ Барака Обама (рис. 1).

Рис. 1. Підходи до аналізу президентського меморандуму як одиниці мови, мовлення та комунікації.

У межах структурного підходу президентський меморандум розглядаємо як текстему – інваріантну одиницю текстового рівня мови, що протиставлена конкретній реалізації тексту в мовленні. Текстема як модель конкретного класу текстів відображає, насамперед, структурні й ситуативні ознаки цього класу, отже, задовольняє потребу найменування інваріанта певної сукупності реальних текстів (В. Борботько, Е. Верліх, А. Габідуліна, І. Колегаєва, А. Мороховський, О. Селіванова). ПрМ як текстема є інваріантом сукупності актуалізованих текстів, які спрямовані на виконання конкретного комунікативного завдання і складаються з окремих комунікативних блоків. Текстема як модель сукупності реальних текстів відтворює їхню композиційну структуру. На цьому етапі дослідження меморандуму застосовано *метод моделювання*, що дав змогу виявити структурні особливості досліджуваної текстемі та встановити індуктивну модель структури ПрМ.

Семантичний підхід передбачає дослідження меморандуму як актуалізованого тексту – комунікативно-семантичної одиниці мовленнєвої діяльності, єдності структурної схеми та модально-комунікативного аспекту. Застосування *методу контент-аналізу* дозволило розкрити зв'язок текстів та виявити їхнє мовнокультурне кодування. Метод автоматизованого контент-аналізу забезпечує компресію тексту в декілька контент-категорій на основі чітких правил кодування. У цій праці для дослідження мовнокультурних кодів ПрМ Барака Обама 2009 – 2016 років обрано програмне забезпечення Tropes, яке розробила компанія Semantic Knowledge у 1994 – 2010 роках. Як додатковий метод аналізу в рамках семантичного підходу використано *аналіз словникових дефініцій*, який дозволив розкрити наповнення референтних полів, повторюваний зв'язок яких утворює мовнокультурні коди в досліджуваних текстах. Мовнокультурні коди втілюють мовнокультурну компетенцію носіїв мови.

Функціональний підхід забезпечує вивчення ПрМ як повторюваної єдності тексту і соціального контексту в конкретній ситуації спілкування. На етапі дослідження, проведеного в рамках функціонального підходу, використано *метод критичного дискурс-аналізу* як інтерпретативний і пояснювальний метод. Такий підхід дав змогу виявити зв'язок текстів меморандумів і соціальних умов та владних стосунків у суспільстві. Метод критичного дискурс-аналізу дозволяє стверджувати, що президентський дискурс забезпечує діалектичний взаємозв'язок між текстами та соціальними суб'єктами: президентом і різними функціонерами державного управління. ПрМ забезпечує продукування та репродукування відносин влади. Меморандуми набувають свого значення через занурення в конкретний соціальний, культурний та ідеологічний контексти.

Елементи *кількісних підрахунків* та *прийом систематизації* дали змогу встановити обсяг тематичних груп, частотність вживання типів мовленнєвих актів та мовнопрагматичних категорій у текстах ПрМ.

У 3 розділі „*Структурно-семантичні особливості президентських меморандумів Барака Обама*” поетапно описано хід аналізу структурних та семантичних особливостей досліджуваних текстів. На першому етапі встановлено, що ПрМ мають чітку аналогічну структуру. Визначено, що до структури меморандумів входять: незмінні компоненти, частково змінні та факультативні. До незмінних належать: 1) місце; 2) підрозділ; 3) попередня вказівка; 4) підпис. Частково змінні включають: 1) дату; 2) назву, що відображає проблематику меморандуму; 3) адресата; 4) предмет, якого торкається президент; 5) вказівку до опублікування (може не бути подано). Встановлено, що до назви ПрМ можуть входити факультативні компоненти. Переважна більшість ПрМ мають назву *PRESIDENTIAL MEMORANDUM*, і лише в окремих випадках трапляються в структурі факультативні додаткові компоненти, як-от, *DETERMINATION* чи *DISSAPROVAL*. Низка ПрМ включають компоненти *лист (LETTER)* або *повідомлення (MESSAGES, NOTICES)*. Такі тексти зараховуємо до гібридних жанрів ПрМ. Факультативні компоненти вказують на прагматичні особливості ПрМ.

Компоненти у структурі ПрМ мають таку послідовність: **місце** → **підрозділ** → **попередня вказівка** → **дата** → **назва** → **адресат** → **предмет** → **текст** → **вказівка до опублікування** → **підпис**.

На етапі розгляду мовнокультурного кодування ПрМ Барака Обама 2009 – 2016 років встановлено, що вміст ПрМ дозволяє виділити п'ять тематичних груп цих текстів, що спрямовані на: 1) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань внутрішньої політики; 2) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань зовнішньої політики; 3) організаційне забезпечення роботи структур і відомств у військових питаннях; 4) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань боротьби з тероризмом; 5) організацію святкування національних свят (Рис. 2).

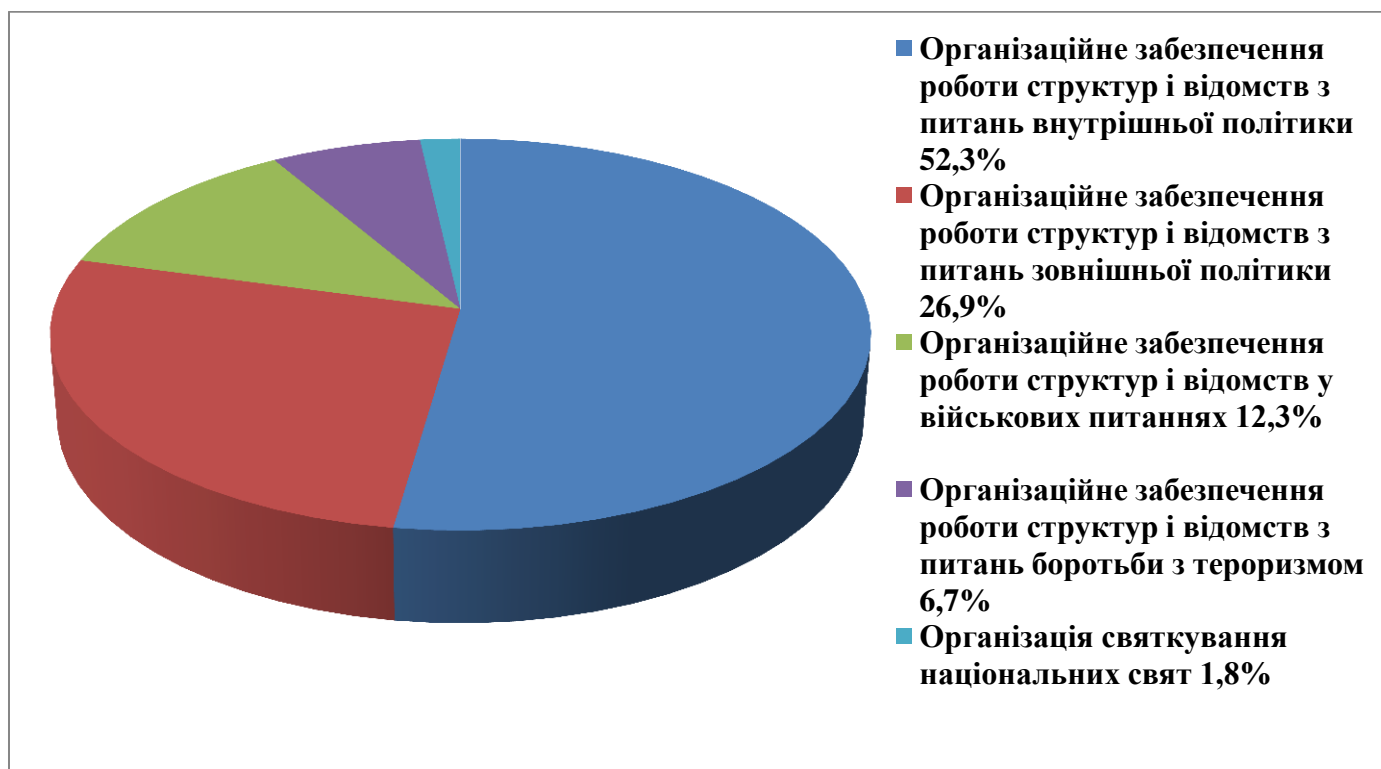

Рис. 2. Кількісний вимір тематичних груп президентських меморандумів Барака Обама 2009 – 2016 років.

Поділ здійснено з урахуванням назви меморандуму, де виділено лексеми-специфікатори, що вказують на належність тексту до конкретної тематичної групи. До прикладу, лексемами-специфікаторами меморандумів, що стосуються зовнішньої політики, є назви іноземних держав, напр.: *Europe, Libya, Cote d'Ivoire Afghanistan, Syria, Iran, Poland, Jerusalem, Ukraine, Africa, Pakistan, Korea etc.*

ПрМ, що стосуються внутрішньої політики, мають лексеми-специфікатори, які вказують на регулювання тих чи тих питань безпосередньо в США, напр.: *Small Business, Job Creation, Administarive Flexibility, Public Health Service, U.S. Drug Interdiction Assistance, American Jobs Act, Trade, Human rights, Pay equality, Insurance Program, Creating Welcoming Communities and Fully Integrating Immigrants and Refugees, Providing an Order of Succession Within the Federal Mediation and Conciliation Service etc.*

У ПрМ, які стосуються військових питань, лексемами-специфікаторами обрано: *United States Joint Forces, National Defense, Armed Forces etc.*

До четвертої групи зараховуємо ті ПрМ, які торкаються питань тероризму та мають у назві специфікатори: *Terrorist Attacks, Terrorism etc.*

У п'ятій тематичній групі лексемами-специфікаторами назви свят: *Thanksgiving Day, National Child's day.*

П'ята тематична група ПрМ включає лише 2 меморандуми, що стосуються організації святкування національних свят Сполучених Штатів Америки: Дня дитини та Дня подяки. Структурно вони дещо відмінні від основних ПрМ. У них присутні такі незмінні компоненти як: місце, підрозділ, попередня вказівка, підпис. У частково змінних компонентах відсутні позиції адресата та предмета. У назві меморандуму присутній додатковий елемент *Proclamation: Presidential Proclamation – Thanksgiving Day, 2012.* Відсутня вказівка до опублікування, але обидва меморандуми закінчуються словами : *IN WITNESS WHEREOF, I have hereunto set my hand this twentieth day of November, in the year of our Lord two thousand twelve, and of the Independence of the United States of America the two hundred and thirty-seventh.* На відмінно від решти ПрМ, де більшість має вказівку до опублікування у Федеральному реєстрі: *you are authorized and directed to publish this memorandum in the Federal Register.* Ці два ПрМ були опубліковані у 2012 році, однак пізніше було створено окремий підрозділ у системі Білого Дому, який названий *Presidential Proclaims.* Надалі всі заяви-привітання президента Сполучених Штатів з нагоди свят, які відзначаються у США видає цей підрозділ.

Кількісні підрахунки дали змогу встановити, що переважають ПрМ двох тематичних груп: організаційного забезпечення роботи структур і відомств з питань внутрішньої політики (296) та з питань зовнішньої політики (205).

У процесах побудови повідомлень на основі конвенційних кодів упорядковано вихідний зміст, який організовано формами, що вироблені суспільною практикою. Культуральна система координат, яка є сукупністю соціальних, культурних, психологічних та ідеологічних настанов, властивих культурі, задає еталони мовнокультурного кодування. Опрацювання меморандумів основних чотирьох основних груп дало змогу постулювати, що повторюваний зв'язок референтних полів у текстах, котрі розглядаємо як мовнокультурний код, наявний у всіх досліджуваних текстах, хоча лексичні одиниці, які наповнюють та розкривають референтні поля меморандумів частково відрізняються.

На завершальному етапі дослідження з використанням програми автоматизованого контент-аналізу було встановлено мовнокультурні коди в текстах чотирьох основних тематичних груп ПрМ. Результати засвідчують, що у кожній тематичній групі є конкретні коди:

1)ADMINISTRATION→SOCIAL GROUP → LAW – у меморандумах, що стосуються організаційного забезпечення роботи структур і відомств з питань внутрішньої політики, наприклад:

In order to further understand how the practices of executive departments and agencies (agencies) affect the compensation of similarly situated men and women, and to promote gender pay equality in the Federal Government and more broadly, I

hereby direct the following actions, pursuant to the authority vested in me by the **Constitution and the laws of the United State;**

2)ADMINISTRATION → GOVERNMENT → POLITICS – у меморандумах, що стосуються організаційного забезпечення роботи структур і відомств з питань зовнішньої політики, наприклад:

*By the authority vested in me as **President** by the **Constitution** and the **laws** of the United States of America, including section 301 of title 3, United States Code, I hereby delegate to the **Secretary of State**:(1) The authority under section 506(a)(1) of the Foreign Assistance Act of 1961 (FAA) to direct the drawdown of up to **\$5 million** in defense articles and services of the Department of Defense and military education and training to provide immediate military assistance for the **Government of Ukraine**, to aid their efforts to respond to the current crisis, and to make the determinations required under such section to direct such a drawdown; and (2) The authority under section 552(c)(2) of the FAA to direct the drawdown of up to **\$20 million** in nonlethal commodities and services from any agency of the United States **Government** to provide assistance for the **Government of Ukraine**, and to make the determinations required under such section to direct such a drawdown;*

3)SOCIAL GROUP → FIGHT у меморандумах, що стосуються організаційного забезпечення роботи структур і відомств з військових питань, наприклад:

*The **executive** branch must utilize all elements of national **power** – including **military, intelligence, law enforcement, diplomatic, and economic tools** – to effectively **confront the threat** posed by al-Qa'ida and its associated **forces**, and must retain the flexibility to determine how to apply those tools to the unique facts and circumstances we face in confronting this diverse and evolving **threat**;*

4)CRIME → PEACE у меморандумах, що стосуються організаційного забезпечення роботи структур і відомств у питаннях боротьби з тероризмом, наприклад:

***Terrorist** groups continue to engage in activities that have the purpose or effect of threatening the Middle East **peace** process and that are hostile to United States interests in the region.*

Слід наголосити, що два основні коди містять референтне поле ADMINISTRATION, ще у двох інших фігурує референтне поле SOCIAL GROUP, що є прогнозованим для жанру ПрМ. Найчастотніше референтне поле позначає структури та відомства й осіб, які там працюють. Логічним є зв'язок цього поля з полем LAW, яке містить лексеми на позначення роботи структур, відомств та осіб у правовому полі. Для тематичної групи меморандумів з питань зовнішньої політики вагомими є поля GOVERNMENT та POLITICS, оскільки йдеться про вирішення питань контактів з іноземними державами. У тематичній групі меморандумів з організаційного забезпечення роботи структур і відомств у військових питаннях вагомим є поле FIGHT, де уособлюються суперечливі погляди чи дії, які провокують до зіткнення. Для тематичної групи, яка торкається питань боротьби з тероризмом показовою є опозиція референтних полів CRIME та PEACE. Ця опозиція передає спрямованість США на боротьбу з потенційними загрозами та наголошує на “мирній” позиції держави.

Докладно проаналізовано меморандуми Обама, що торкаються України. Протягом 2009 – 2016 років Барак Обама видав п'ять ПрМ, пов'язаних із сучасною політичною ситуацією в Україні. Усі ці ПрМ є структурно однаковими за винятком ПрМ від 2 березня 2016 року, оскільки того дня написано два меморандуми і другий є продовженням першого. Адресатами зазначених ПрМ є державний секретар і Конгрес США. Основний текст кожного з ПрМ є лаконічним. Їхній обсяг становить 1 – 2 сторінки. У всіх меморандумах ідеться про підтримку України в питанні забезпечення її стабільності та фінансову допомогу нашій державі. Програма контент-аналізу виявляє такі основні референтні поля у досліджуваних ПрМ: POLITICS, LAW, MONEY, EUROPE. До прикладу, в меморандумі Барака Обама від 24 вересня 2014 основним референтним полем є POLITICS. При цьому програма дала можливість встановити, що це поле пов'язане з референтними полями LAW, EUROPE та MONEY. Зв'язок основних референтних полів у тексті розглядаємо як мовнокультурні коди цього тексту. Отже, мовнокультурним кодом меморандуму від 24 вересня 2014 є POLITICS → LAW → EUROPE → MONEY.

Завдяки автоматизованому контент-аналізові розкрито наповнення усіх референтних полів, що входять до складу всіх мовнокультурних кодів у кожній тематичній групі. Проте жодна програма не має стовідсоткової точності та надійності. Недоліком автоматизованого контент-аналізу є те, що лексичні одиниці аналізуються поза контекстом. До прикладу, трапляються випадки коли програма помилково зараховує до референтних полів лексичні одиниці, які в контексті отримують інше значення. Але такі випадки поодинокі.

У третьому розділі також описано особливий підтип ПрМ, котрий було названо гібридним жанром, оскільки він охоплює *листи (letter) та повідомлення (messages, notices)*, які виконують функцію меморандуму, зберігаючи структурну форму інших жанрів. У період президентства Барака Обама написано та видано 149 таких документів, а саме 63 листи, 48 повідомлень та 38 записок.

У розділі 4 „*Мовнопрагматичні особливості президентських меморандумів*” обґрунтовано, що усі ПрМ згідно з класифікацією мовленнєвих актів (далі МА) О. Почепцова є перформативними, тобто мовлення президента слугує засобом виконання певних дій. Таким чином, ще однією ознакою ПрМ як мовленнєвого жанру є те, що він становить сукупність інтенціональних мовленнєвих дій у ситуації спілкування президента з різними адресатами. Аналіз усіх меморандумів, виданих у 2009 – 2016 роках, дозволив виявити вживання перформативних дієслів, що належать до чотирьох груп: декларування та наміру; рішення та проголошення; розпорядження й оцінки. Отже, виокремлюємо чотири основні типи МА (Табл. 1).

**Типи мовленнєвих актів президентських меморандумів Барака Обами
2009 – 2016 років**

Мовленнєві акти	Перформативні дієслова
декларування та наміру	<i>certify, notify, designate, specify, propose, believe</i>
рішення та проголошення	<i>proclaim, determine, announce, report, make determination, consider, declare, highlight, waive, issue, inform</i>
Розпорядження	<i>order, direct, delegate, instruct, authorized, transmit, submit, assign, establish, revoke, request, encourage, instruct</i>
Оцінка	<i>approve, disapprove, urge, can't support, to be return without approval, be pleased to, consider, withholding my approval, deeply concerned, express, identify, appreciate</i>

Найчисельнішими МА є розпорядження. Найуживанішими перформативними дієсловами у цих МА є *direct* – 149 випадків та *delegate* – 88 випадків, наприклад:

*I **direct** that the following actions be taken to establish goals and measure performance, streamline administrative processes, and facilitate local and regional partnerships in order to accelerate technology transfer and support private sector commercialization; I hereby **delegate** to you the functions of the President under section 1 of H.R. 6431, 112th Congress (2012).*

Другою за чисельністю групою МА є рішення та проголошення (206 випадків вживання), основними перформативним дієсловом у цьому типі МА є *determine* (135 випадків) наприклад:

*I hereby **determine**, pursuant to section 2(c)(1) of the Act, that it is important to the national interest to furnish assistance under the Act, in an amount not to exceed \$10 million from the United States Emergency Refugee and Migration Assistance Fund; I hereby **report** that I have issued an Executive Order (the "order") that takes additional steps with respect to the national emergency declared in Executive Order 12957 of March 15, 1995.*

Третє місце серед досліджуваних МА посідає тип декларування та наміру, найчастотніші перформативні дієслова у цьому типі МА: *certify* (24 випадки) та *designate* (16 випадків) наприклад:

*I hereby **certify**, with respect to Colombia, that (1) interdiction of aircraft reasonably suspected to be primarily engaged in illicit drug trafficking in that country's airspace is necessary, because of the extraordinary threat posed by illicit drug trafficking to the national security of that country; I have designated my Assistant for Homeland Security and Counterterrorism John Brennan to be the responsible and accountable White House official to ensure rapid progress is made in all areas.*

Завершують список МА оцінки (всього 43 випадки вживання). Головним перформативним дієсловом у цьому типі МА виступає *approve* (11 випадків), наприклад:

*I hereby **approve** the provision by the Secretary of Transportation of insurance or reinsurance to U.S. air carriers against loss or damage arising out of any risk from the operation of an aircraft in the manner and to the extent provided in chapter 443 of title 49 of the U.S. Code until September 30, 2012, when he determines such insurance or reinsurance cannot be obtained on reasonable grounds; I hereby **identify** the following countries as major drug transit and/or major illicit drug producing countries: Afghanistan, The Bahamas, Belize, Bolivia.*

Відповідно до чотирьох виокремлених основних типів мовленнєвих актів виокремлюємо чотири комунікативно-прагматичні типи меморандумів: меморандуми-настанови, меморандуми-рішення, меморандуми-декларації та меморандуми-оцінки.

На наступному етапі дослідження із застосуванням програми автоматизованого контент-аналізу Tropes було проаналізовано найчастотніші текстові категорії аналізованого мовленнєвого жанру та систематизовано мовні засоби, які вербалізують кожну з категорій. Зокрема було виявлено прагматичні категорії в текстах ПрМ і встановлено, що переважають категорії характеру дії (*manner*) – 377 випадків вживання, заперечення (*negation*) – 288 випадків та рівня напруженості дії (*intensity*) – 269 випадків. Категорії високого (*assertion*) та низького (*doubt*) рівня переконаності трапляються значно рідше (відповідно 60 та 28 випадків).

Категорія характеру дії є визначальною для жанру ПрМ, оскільки комунікативна спрямованість текстів цього жанру передається в мовленнєвих актах, що виражають настанови, рішення, декларації та оцінки. До прикладу, розглянемо меморандум, що написав Барак Обама 10 травня 2013 року. У цьому ПрМ реалізовано категорії характеру дії (*manner*), низького рівня переконаності (*doubt*), заперечення (*negation*) та рівня інтенсивності дії (*intensity*).

Категорія характеру дії (*manner*) представлена маркерами: *broadly, similarly, how, part-time*:

*In order to further understand **how** the practices of executive departments and agencies (agencies) affect the compensation of **similarly** situated men and women, and to promote gender pay equality in the Federal Government and **more broadly**, I hereby direct the following actions, pursuant to the authority vested in me by the Constitution and the laws of the United States).*

Категорія низького рівня переконаності (*doubt*) вербалізується через маркер *almost*: ***Almost** 50 years ago, when President John F. Kennedy signed the Equal Pay Act of 1963, women were paid 59 cents for every dollar paid to men).*

Категорія заперечення (*negation*) представлена маркерами: *not, nothing*: ***Nothing** in this memorandum shall be construed to impair or otherwise affect, This memorandum is **not** intended to, and does **not**, create any right or benefit, substantive or procedural, enforceable at law or in equity by any party against the United States, its departments, agencies, or entities, its officers, employees, or agents, or any other person).*

Категорія рівня інтенсивності дії (*intensity*) виражається словами: *more, particular: At the same time, nearly two-thirds of women are breadwinners or co-breadwinners for their families, all agency-specific policies and practices for evaluating individuals regarding promotions, particularly individuals who work part-time schedules.*

У різних текстах ПрМ текстові категорії можуть бути представлені різними мовними одиницями. Порівняльний аналіз мовних засобів за 8 років президентства засвідчує повторюваність маркерів, що характерні для кожної модальності жанру ПрМ.

Уже після завершення правління Барака Обами, коли було обрано нового президента США – Дональда Трампа (09. 11. 20017), було зроблено спробу виявити спільні та відмінні ознаки ПрМ Барака Обами та Дональда Трампа. Перші ПрМ Дональда Трампа було видано 20 січня 2017 року. У березні 2017 року він вносить деякі зміни до структури меморандумів. Зокрема, у ПрМ Барака Обами предмет меморандуму дублює назву меморандуму, а у ПрМ Дональда Трампа дубльовано адресат та назву меморандуму, тобто у Барака Обами зосереджено увагу на предметі ПрМ, на важливості того про, що буде іти мова, а у ПрМ Дональда Трампа зроблено наголос на адресатові, до якого цей меморандум звернений. Таким чином підкреслюється важливість виконання функціонерами службових обов'язків та їхня відповідальність за виконання поставлених завдань. У проаналізованих ПрМ Барака Обами виділено п'ять тематичних груп, а у Дональда Трампа усі ПрМ (видані до вересня 2017 року) поділено на 3 тематичні групи: 1) з організаційного забезпечення роботи структур і відомств з питань внутрішньої політики; 2) з організаційного забезпечення роботи структур і відомств з питань зовнішньої політики; 3) з організаційного забезпечення роботи структур і відомств у питаннях безпеки. Встановлено вибірково мовнокультурні коди досліджуваних меморандумів, але загальний та повний аналіз є перспективою дослідження, адже ПрМ видаються протягом усього терміну правління президента США.

ВИСНОВКИ

У сучасних мовознавчих студіях опис та інтерпретація мовних явищ відбуваються системно й інтегративно на основі вивчення людського чинника в мові. В умовах все більшої ролі інституту президента дедалі міцнішим стає усвідомлення того факту, що президентський дискурс – питання не лише політичне, але й мовознавче та культурне. Щораз більше зацікавлення проблематикою мовленнєвої поведінки президента на політичній арені в соціокультурній та статусно-рольовій іпостасі засвідчує вагомість вивчення президентського дискурсу та його жанрової палітри.

Дискурс, породжений соціальним інститутом президента, є важливим підтипом інституційного мегадискурсу. Він є різновидом політичного дискурсу, який, своєю чергою, є важливим типом інституційного. Оскільки в державному управлінні США виділено як окрему одиницю інститут президента, то у структурі політичного дискурсу виокремлюємо президентський дискурс. Оскільки президентський дискурс у США має свої

виразні особливості, то це дозволило виокремити американський президентський дискурс.

З опорою на класифікації жанрів президентського дискурсу, представлену в президентському архіві США, бібліотечному архіві університету штату Арізона, архіві бібліотеки університету Джейкоба Бернса, запропоновано всі жанри президентського дискурсу поділити на облігаторні та факультативні й зарахувати ПрМ до облігаторних жанрів, який згідно з таксономією університету штату Арізона входить до адміністративних наказів.

Жанр ПрМ є стійким типом висловлювань, що використовується як писемна форма мовленнєвої комунікації президента з представниками керівних кіл держави і має комунікативну мету передачі інформації, яка є спонукою до обов'язкового виконання адресатами певних дій.

Основними ознаками ПрМ є спрямованість на внутрішнє використання; писемна форма вираження; облігаторність, оскільки він має юридичну силу, тобто є обов'язковим для виконання чи розгляду адресата; аналогічна структура текстів; тематична спрямованість та особливе мовнокультурне кодування текстів кожної тематичної групи. У ПрМ Барака Обама виявлено такий зв'язок тематичних груп меморандумів та мовнокультурного кодування текстів:

- 1) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань внутрішньої політики – ADMINISTRATION → SOCIAL GROUP → LAW;
- 2) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань зовнішньої політики – ADMINISTRATION → GOVERNMENT → POLITICS;
- 3) організаційне забезпечення роботи структур і відомств у військових питаннях – SOCIAL GROUP → FIGHT;
- 4) організаційне забезпечення роботи структур і відомств у питаннях боротьби з тероризмом – CRIME → PEACE.

На дієвість ПрМ вказує численне вживання перформативів, що дозволяють виокремити чотири комунікативно-прагматичних типи президентських меморандумів: *меморандуми-настанови*, *меморандуми-рішення*, *меморандуми-декларації*, *меморандуми-оцінки*.

З опорою на автоматизований контент-аналіз проаналізовано прагматичні категорії у текстах ПрМ та встановлено переважання модальностей характеру дії (*manner*), заперечення (*negation*) та рівня напруженості дії (*intensity*). Виявлено, що ПрМ як мовленнєвий жанр може мати ознаку гібридності, оскільки низка ПрМ мають структурну форму листів (*letter*) та повідомлень (*messages, notices*) і при цьому виконують функцію меморандуму. На завершальному етапі встановлено спільні та відмінні ознаки ПрМ Барака Обама та Дональда Трампа та виявлено розбіжності у структурі та тематиці досліджуваних ПрМ, хоча вичерпний зіставний аналіз є перспективою дослідження.

Основні положення дисертації викладено в таких публікаціях:

1. Перскова Ю. І. Дискурс як вияв соціальної взаємодії: параметр влади // Наук. вісн. Міжнар. гуманітарн. ун-ту. Серія : Філологія. Одеса, 2015. Вип.16 С. 186–189.
2. Денисюк Ю. І. Tropes as an effective tool for content analysis of texts // Сучасні тенденції у сфері лінгвістики, мовної комунікації та методики викладання

- іноземних мов : матеріали V Міжнар. наук.-практ. конф., м. Тернопіль, 18-19 трав. 2016 р. Тернопіль : Астон, 2016. С. 68–70.
3. Денисюк Ю. І. Жанрова палітра американського президентського дискурсу // Наук. вісн. Східноєвроп. Нац. ун-ту імені Лесі Українки. Серія : Філологічні науки. 2016. № 16. С. 96–102.
 4. Денисюк Ю. І. Лінгвокультурне кодування президентських меморандумів Барака Обама 2009-2015 р.р // *Studia Philologica* : зб. наук. пр. / Київ. ун-т імені Бориса Грінченка. 2016. №3. Київ. С. 97–104.
 5. Денисюк Ю. І. Особливості лінгвокультурного кодування президентських меморандумів Барака Обама, пов'язаних з сучасною ситуацією в Україні // Філологічні науки в системі сучасного гуманітарного знання XXI століття : міжнар. наук.-практ. конф. м. Одеса, 2016 р. Одеса, 2016. С. 37–40.
 6. Денисюк Ю. І. Типи президентських меморандумів Барака Обама: структурні особливості // Наук. вісн. Дрогоб. держ. педагог. ун-ту імені Івана Франка. Серія : Філологічні науки (мовознавство) : зб. наук. пр. Дрогобич, 2016. №5. (1) С. 108–111.
 7. Денисюк Ю. І. Підходи до вивчення структурно-семантичних та комунікативно-прагматичних особливостей президентських меморандумів Барака Обама // Мови і Світ. Дослідження та викладання : XI Міжнар. наук.-практ. конф., м. Кіровоград, 23-24 березня 2017 р. Кіровоград, 2016. С. 191–195.
 8. Денисюк Ю. І. Застосування автоматизованого контент-аналізу для дослідження текстових категорій (на матеріалі президентських меморандумів Барака Обама) // Наук. вісн. ДДПУ імені Івана Франка / Серія : Філологічні науки (Мовознавство). *Research Journal of Drohobych Ivan Franko State Pedagogical University. Series : Philology (Linguistics)*. Львів, 2017. № 7. С. 55–58.
 9. Денисюк Ю. І. Контент-аналіз модальностей у президентських меморандумах Барака Обама // III Таврійські філологічні читання : матеріали міжнар. наук.-практ. конф. м. Херсон, травень 2017 р. Херсон : Гельветика, 2017. С. 137–141.
 10. Денисюк Ю. І. Американський президентський дискурс: стан і завдання дослідження // Сучасна філологія: актуальні наукові проблеми та шляхи вирішення : міжнар. наук. практ. конф., м. Одеса, 21-22 квітня 2017 р. Одеса : Південноукраїнська організація «Центр філологічних досліджень», 2017. С. 32–35.
 11. Денисюк Ю. І. Прагматичні типи висловлень у президентських меморандумах Барака Обама // *International research and practice conference «Contemporary issues in philological sciences: Experience of scholars and Educationalists of Poland and Ukraine»*. Люблін, 2017. С. 102–105.
 12. Денисюк Ю. І. Президентський дискурс як предмет лінгвістичних досліджень // Вісн. Дніпропетр. ун-ту імені Альфреда Нобеля. Серія : Філологічні науки. Дніпропетровськ, 2017. 1(13). С. 196–201.
 13. Денисюк Ю. І. Президентські меморандуми Барака Обама: до питання гібридних жанрів // Всеукраїн. наук.-практ. конф. «Філологія: сучасний погляд на вивчення актуальних проблем» : зб. наук. пр. Запоріжжя, 2017. С. 50–54.

14. Denysiuk Y. I. Barack Obama's presidential memoranda of 2016: lingual and cultural code // Society For Cultural And Scientific Progress In Central And Eastern Europe In Budapest PHILOLOGY AND LINGUISTICS International Conference. Budapest, 2017. P. 21–24.

АНОТАЦІЯ

Денисюк Ю. І. Президентський меморандум як жанр інституційного дискурсу (на матеріалі меморандумів Барака Обами 2009-2016 років). – Рукопис.

Дисертація на здобуття наукового ступеня кандидата філологічних наук зі спеціальності 10.02.04 – германські мови. – Львівський національний університет імені Івана Франка, Львів, 2017.

Дисертацію присвячено комплексному аналізу жанру президентського меморандуму на матеріалі президентських меморандумів Барака Обами 2009 – 2016 років. Меморандум досліджено як жанр президентського дискурсу, який є підтипом політичного дискурсу в структурі інституційного мегадискурсу. Проведено аналіз структури, семантики та прагматики текстів жанру президентського меморандуму.

Виокремлено тематичні групи меморандумів Барака Обами та встановлено особливості мовнокультурного кодування в кожній групі: 1) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань внутрішньої політики – ADMINISTRATION → SOCIAL GROUP → LAW; 2) організаційне забезпечення роботи структур і відомств з питань зовнішньої політики – ADMINISTRATION → GOVERNMENT → POLITICS; 3) організаційне забезпечення роботи структур і відомств у військових питаннях – SOCIAL GROUP → FIGHT; 4) організаційне забезпечення роботи структур і відомств у питаннях боротьби з тероризмом – CRIME → PEACE.

Виявлено найчастотніші текстові категорії досліджуваного жанру та описано мовні засоби, які вербалізують кожну з категорій.

Встановлено наявність чотирьох комунікативно-прагматичних типів президентських меморандумів: меморандуми-настанови, меморандуми-рішення, меморандуми-декларації, меморандуми-оцінки.

Ключові слова: президентський меморандум, інституційний дискурс, політичний дискурс, президентський дискурс, мовнокультурний код, Барак Обама.

АННОТАЦИЯ

Денисюк Ю. И. Президентский меморандум как жанр институционального дискурса (На материале меморандумов Барака Обамы 2009-2016 годов). - Рукопись.

Диссертация на соискание ученой степени кандидата филологических наук по специальности 10.02.04 – германские языки. – Львовский национальный университет имени Ивана Франко, Львов, 2017.

Диссертация посвящена комплексному анализу жанра президентского меморандума на материале меморандумов Барака Обамы 2009 – 2016 годов.

ПрМ исследован как жанр президентского дискурса, который является подтипом политического дискурса в структуре институционального мегадискурса. Проведен анализ структуры, семантики и прагматики жанра президентского меморандума. Выделены тематические группы ПрМ Барака Обамы и установлены особенности лингвокультурного кодирования в каждой группе: 1) организационное обеспечение работы структур и ведомств по вопросам внутренней политики – ADMINISTRATION → SOCIAL GROUP → LAW; 2) организационное обеспечение работы структур и ведомств по вопросам внешней политики – ADMINISTRATION → GOVERNMENT → POLITICS; 3) организационное обеспечение работы структур и ведомств в военных вопросах – SOCIAL GROUP → FIGHT 4) организационное обеспечение работы структур и ведомств в вопросах борьбы с терроризмом – CRIME → PEACE.

Выявлено самые частотные текстовые категории исследуемого жанра и описано языковые средства, которые вербализируют каждую категорию.

Установлено наличие четырех коммуникативно-прагматических типов президентских меморандумов: меморандумы-установки, меморандумы-решения, меморандумы-декларации, меморандумы-оценки.

Ключевые слова: президентский меморандум, институциональный дискурс, политический дискурс, президентский дискурс, лингвокультурный код, Барак Обама.

ABSTRACT

Denysiuk Y. I. Presidential Memorandum as Institutional Discourse Genre (on the basis of Barack Obama's presidential memoranda issued in 2009 – 2016). – Manuscript.

A thesis for the Candidate Degree in Philology. Speciality 10.02.04 – Germanic Languages. Ivan Franko National University of Lviv. – Lviv, 2017.

The research concentrates on the complex analysis of the genre of presidential memorandum (on the basis of Barack Obama's presidential memoranda (2009 – 2016) on the semantic and communicative-pragmatic levels. The growing interest in the issues of the president's speech behaviour in the political arena explains the importance of studying presidential discourse and its genre palette.

The discourse generated by the social institution of presidency is a significant subtype of institutional megadiscourse. It is a separate subtype of political discourse, which, in turn, is an important type of the institutional one. Since the institution of presidency is considered to be a separate unit in the US government, presidential discourse is claimed to be an independent component in the structure of political discourse. The very fact that presidential discourse in US has its own distinctive features, gives the grounds to allocate American presidential discourse an independent status.

Particular attention is paid to the analysis of the genre palette of American presidential discourse. Presidential memorandum is viewed as an obligatory genre, that is included into administrative orders.

It has been discovered that all texts representing the memoranda under study possess the analogous structure which includes the following components: variable, partially variable and optional. Variable components include: 1) place; 2) unit; 3) preliminary indication; 4) signature. Partially variable components comprise: 1) date, 2) title, 3) addressee, 4) an object determined by the thematic content; 5) instruction for publication. The absolute majority of memoranda are entitled *Presidential Memorandum* and only in rare cases one can find optional elements like *DETERMINATION* or *DISSAPPROVAL* in the structure of the title. Some presidential memoranda contain such markers as *LETTERS*, *MESSAGES* or *NOTICES*. Such texts are regarded as hybrid genres. During the presidency of Barack Obama, 149 such texts were written and published, namely 63 letters, 48 messages and 38 notes. Optional elements highlight the pragmatic features of memoranda.

The texts under study have been subdivided into thematic groups and applying the computer program of content analysis, the linguocultural codes in the texts of the four main groups have been established: 1) Presidential Apparatus activities in the field of home policy issues – ADMINISTRATION → SOCIAL GROUP → LAW; 2) Presidential Apparatus activities in the field of foreign policy issues – ADMINISTRATION → GOVERNMENT → POLITICS; 3) Presidential Apparatus activities in the field of military issues – SOCIAL GROUP → FIGHT; 4) Presidential Apparatus activities in the field of terrorism issues – CRIME → PEACE.

It has been discovered that the efficiency of presidential memoranda is reflected in the frequent use of performative verbs which determine their communicative-pragmatic types, namely: memorandum-prescription, memorandum-determination, memorandum-declaration, memorandum-evaluation.

By means of computer content analysis, pragmatic categories of the texts have been analyzed and the predominance of modalities of manner, negation and intensity has been established.

Preliminary comparative analysis of convergent and divergent features of Obama's and Trump's memoranda has been conducted and some differences have been discovered.

Key words: *presidential memorandum, institutional discourse, political discourse, presidential discourse, linguocultural codes, Barack Obama.*